

Ur tidskriften *Fjärde Internationalen* 4-92

Christer Franzén & Per-Olof Mattson:

Vad ansåg socialdemokratin och borgarna om striden mellan vänsteroppositionen och stalinisterna?

I den appell som ett antal ledande företrädare för oppositionen (Trotskij, Radek, Rakovskij, Preobrazjenskij m.fl.) riktade till Komintern i samband med sin deportation i januari 1928, påtalas de klara ställningstaganden som gjorts för byråkratin och Stalin av ledande borgerliga företrädare i olika länder.

I appellens åttonde punkt sägs bl. a.:

”har däremot världsbourgeoisin redan på ett otvetydigt sätt fällt sin dom. Alla mer eller mindre seriösa borgerliga tidningar i alla länder betraktar Vänsteroppositionen som sin dödsfiende, och ser å andra sidan den nuvarande härskande majoritetens politik som en nödvändig övergång för Sovjetunionen till den ’civiliserade’ – dvs. *kapitalistiska* – världen.” (Se sektion II)

Oppositionsledarna ansåg frågan så betydelsefull att man i appellen krävde att Kominterns presidium skulle sammanställa alla dessa uttalanden. Naturligtvis bönhördes inte heller den punkten i deras appell.

Appellen från de deporterade nämner dock inte ledarna för socialdemokratin i Europa, vars ställningstaganden inte var mindre tydliga.

Oppositionens plattform (från september 1927) påtalar dock med eftertryck att också socialdemokratins ledare instämde i den bedömning av striden som gjordes av ledande borgerliga talesmän:

”Alla agenter för den internationella bourgeoisin och socialdemokraterna visar nu ett mycket ovanligt intresse för våra dispyter inom partiet. De uppmuntrar och sporrar öppet den nuvarande majoriteten i centralkommittén att utesluta oppositionen från partiets ledande organ och om möjligt från partiet, och om möjligt verkligen röja dem ur vägen helt och hållet. Med början i den rikaste borgerliga tidningen, *New York Times*, och ända till Andra Internationalens slipprigaste tidning, den i Wien utgivna *Arbeiter-Zeitung* (Otto Bauer), hyllar alla bourgeoisins och socialdemokraternas publikationer ’Stalins regering’ för dess kamp mot oppositionen. De uppmanar denna regering att ännu mer bevisa sin ’statsmannalika intelligens’ genom att beslutsamt göra sig av med dessa oppositionella ’propagandister för internationell revolution’.” (Trotsky: *The Challenge of the Left Opposition (1926–27)*, s. 381)

Social-Demokraten

I den svenska socialdemokratins politiska huvudorgan *Social-Demokraten* (SocD) återgavs ett stort antal dokument och uttalanden från olika länder om den ryska partistriden. Vi har nedan gjort en liten sammanställning av sådana uttalanden, både från socialdemokratins och borgarnas talesmän, som utan något som helst tvivel understöder den kategoriska bedömning som görs i oppositionens dokument.

Trotskij betraktades som oppositionens absoluta ledare och *SocD* beskrev honom ofta som den siste kämpan ur det gamla gardet, ”den siste mohikanen” eller som Sven Duva i Runebergs *Fänrik Ståls sägner*:

”Trotskij har slagit vakt om sin och Lenins kommunism. Hans egen livsgärning är ju oskiljaktigt förknippad med den ryska kommunistrevolutionen... Som Sven Dufva på bron har han därför ställt sig mot Stalins övermakt. Han har krossats. Men han har räddat sin själ.” (”Pressröster”, *SocD* 13/12 1927)

Redaktören för tidningens ”Pressröster” konstaterade samma dag, som om det var en självklarhet, att:

”Den storkapitalistiska pressen i Europa har ju som bekant givit uttryck åt sin förtjusning över att Stalin resolut beslutat sig för att slunga kommunismen över bord och göra sig till verktyg för den kapitalistiska utvecklingstendensen i Ryssland.”

Som ett exempel citerade *SocD* ur den ansedda tyska borgerliga tidningen *Königsberger Allgemeine Zeitung*:

”Den som kyligt betraktar de nuvarande förhållandena i Ryssland, kan icke sväva i tvivelsmål om att endast den väg Stalin går innebär möjligheten att bevara sovjetmakten. Det praktiska förståndet talar till hans fördel och mot Trotskij. De västeuropeiska kretsar, som önska Rysslands återinfogning – även i sovjetform i den ekonomiska samfärdseln och den politiska miljön kunna endast hoppas, att Stalins riktning segrar.”

För att belysa socialdemokratins inställning till ”det ryska problemet”, återgavs följande rader i tidningens ”österrikiska broderorgan” *Abend*:

”Stalin har rätt. Om majoriteten under Stalins ledning anpassar sig efter de givna förhållandena och med den lidelse, varmed revolutionära fantasier vilja det omöjliga, strävar att nå det möjliga, så är detta den enda revolutionära politik som finns.”

Den österrikiska austromarxismens nestor Otto Bauer analyserade den inre partikampen på följande sätt:

”Stalin, Bucharin och Rykov se verkligheten sådan den är. De tro icke längre på någon världsrevolution. De söka att mitt i kapitalismens värld inrätta sig så gott de kunna. Till den ändan söka de mot varandra avväga det ryska samhällets klassintressen, alldenstund detta är det enda sätt varpå de kunna behålla sin partidiktatur. Stalins seger över oppositionen är ingenting annat än den obevekliga nödvändighetens seger över bolsjevismens ideologi, tradition och förflutna.” (Ur *Arbeiter-Zeitung* i ”Pressröster”, *SocD* 14/12 1927)

Bauer beskriver villkoren för Stalins seger på ett insiktsfullt sätt: ”Den gamla ideologin är ännu för stark för att Stalin skulle vara beredd att öppet uppoffra gårdagens illusioner. Han kan hävda sig själv endast genom att presentera sin egen kurs såsom Lenins gamla kurs.” (ibid)

Den 21 december 1927 konstaterade *SocD* (”Pressröster”) att, samtidigt som oppositionen inom Komintern växer, ”börjar den engelska kapitalistpressen att uttrycka allt större belåtenhet med Stalins kurs”. För att belysa sitt påstående citerar man ur den engelska *Sunday Times* 11/12 1928:

”Numera utbreder sig det privatkapitalistiska företagaredömet raskt i Ryssland. Bank- och kreditväsendet har återupprättats. Peningväsendet har reformerats och stabiliserats. Privathandeln har återvänt som en flodvåg. Arbetaren får icke följa sina anlag. Han har att söka förtjäna sitt bröd och göra vad som åligger honom. Små företag ha återbördats till det privata företagaredömet och statsföretagen ställts under sakkunnig kontroll, som det åligger att söka skapa profit. Med andra ord: den ryska regeringen glider mer och mer ur händerna på politiska fanatiker och lägges i händerna på affärsmässiga förvaltare. De behålla den kommunistiska rörelsens namn, fraseologi och maskineri, men de omvandla hela dess karaktär.”

Likaså återgav man följande ur den ”högkonservativa och storkapitalistiska” brittiska tidningen *Observer*:

”Att sovjetstaten är i full färd med att ändra sin politik såväl inåt som utåt, det kan ingen längre dra i tvivelsmål.”

I en artikel med rubriken ”Det gamla gardets slut” gjorde den österrikiska *Arbeiter-Zeitung* följande sammanfattning av oppositionens uteslutning ur partiet:

”Det ryska kommunistpartiet har beslutat utsparka *bolsjevikerna* – det låter absurt men är likvisst sant. [...] Det är verkligen bolsjevikernas hela gamla ledarstab som sparkats ut ur partiet.” (”Pressröster”, *SocD* 23/12 1927)

Arthur Engberg tar ställning för Stalin

I *SocD* skrevs också flera ledare under åren 1927–28 som behandlade och tog ställning till striden i Sovjetunionen och Komintern. En av den svenska socialdemokratins mer betydelsefulla ideologiska företrädare vid denna tid, Arthur Engberg, formulerade sig på följande sätt i en ledarartikel i december 1927:

”Den i dagarna avslutade ryska partikongressen betecknade uppgörelsen med det förflutna. Att den samtidigt blev uppgörelsen med dettas ideella bärare är naturligt. Stalins fullständiga seger över oppositionen var verklighetsmänniskans seger över romantikerna, konjunkturpolitikerns seger över troshjältarna, opportunistens seger över principryttarna. I Stalins kurs har det flydda årtiondets erfarenheter tagit ut sin rätt. Oppositionens försök att förklara ”revolutionen i permanens” har icke lyckats. Stalin har kallt och nyktert avvisat kravet på spärritt mot utvecklingens egna krafter och har i stället resolut beslutat sig för att ta verkligheten sådan den är och anpassa sig därefter.

För oppositionen har tron på världsrevolutionen spelat samma roll som tron på frälsningen i Kristus spelat för den kristne. Trotskij och hans vänner ha fostrats i denna tro, levat sig in i den och under Lenins ledning fått sin politiska inriktning bestämd mot dess bakgrund. I tron på världsrevolutionen tog Lenin steget att inrätta den ryska regimen såsom om kapitalismens utvecklingsskede redan passerats. Hans tro kom på skam. Världsrevolutionen kom icke. Men hans medkämpe Trotskij framhärdade i sin tro. Och därför krävde han hänsynslöshet i förhållande till de kapitalistiska tendenserna i eget land. Ingen uppgörelse om Rysslands skulder till kapitaliststaterna! Krigets princip i högsädet såväl utåt som inåt! Intet förbarmande med den återuppspirande borgerligheten! Ned med den allt efter som den sticker upp huvudet! Intet hänsynstagande till storbönderna! Krossa dem! Proletarisera dem! Ingen opportunist! Inga kompromisser med övriga klassintressen! Diktaturen skall helt och fullt ligga i proletariats hand och icke tillåtas glida över i storbondeintressets, borgerlighetens och byråkratins! Vänta bara – så var Trotskijns tankegång – världsrevolutionen kommer, Ryssland kan hjälpa till att framtvunga den dels genom tredje internationalen, dels genom en målmedvetet krigisk politik utåt. Men just därför får icke opportunist och kompromissande segra inåt. I avvaktan på världsrevolutionen skall Ryssland hålla kommunismens fana högt och skningslöst utrensa alla tendenser till samförstånd med och anpassning efter kapitalism och borgerlighet.

Kort och gott: Trotskij hade tagit kommunismen på rama allvaret och han fasthöll lidelsefullt vid tron på den stundande världsrevolutionen, där Ryssland skulle befrias från sin kapitalistiska omgivning, befrias från dennas tryck och smittofara och bärgas definitivt över på kommunismens strand. I Trotskijns hela syn, i hans fordran på att revolutionen skulle förklaras i permanens, i hans fanatiska världskatastrofteori var den Leninska kommunismen personifierad. Trotskij hade vägrat gå över på ackord. Domen över honom och hans politik var därför domen över den Leninska kommunismen själv.

Stalins kurs är av ett rakt motsatt kynne. Vål trodde även han en gång på världsrevolutionen. Vål inbillade sig även han, att Ryssland i och genom denna stundande världskatastrof skulle bli kvitt den kapitalistiska världens pressning mot dess gränser, på så sätt förlossas från tvånget att genomlöpa det kapitalistiska utvecklingsskedet och direkt från sin feodalistiska samhällstyp förvandlas till och förbli en kommunistisk. Men han togs snart nog ur sin villfarelse. Han upptäckte snart nog, att den ytterstadagsstämning, som satte sin prägel särskilt på den judiska bolsjevikfalangens politik, saknade verklighetsunderlag. Han såg fiaskot för bolsjevismens revolutionsplaner i Europa. Han såg tredje internationalens oförmåga att utträta större revolutionära verk än ”putsch”, kupper och begränsade revolter. Han knöt visserligen en tid varma förhoppningar till den kinesiska revolutionsrörelsen. Han felbedömde den emellertid och brände fingrarna. Tron på världsrevolutionen vissnade ner hos honom. Han kunde icke upptäcka något faktiskt underlag för Trotskijns lära om att revolutionen skulle förklaras ”i permanens”. [...]

Det är ingalunda förvånande, att en man med Stalins nyktra och opportunistiska läggning utifrån dessa överväganden kommit fram till det program, som han målmedvetet och med stor skicklighet stycke för stycke drivit igenom mot de på kommunismen och världsrevolutionen troende trotskijisterna. Han har sålunda sökt samförstånd med det kapitalistiska utlandet. [...]

Hans inrikespolitiska orientering har besjålats av samma strävan. Samförstånd med och eftergifter för storbonde- och borgareintressena, hänsynstagande till NEP-männen, gynnande av ämbetsmänna- och funktionärskåren, allt påtagligare anpassning av diktaturen efter den ojämförligt största samhällsklassens behov och en icke mindre påtaglig förskjutning av det reella inflytandet bort från arbetarhåll och åt bonde- och borgarehållet. Men naturligtvis har denna manöver skickligt bemantlats med kommunistisk fraseologi. [...]

Det vilar något av gripande tragik över detta skådespel, där i arbetarklassens missbrukade namn ett allt mer och mer terroristiskt partimonopol får tjäna som verktyg för rysk politikens inlänkande på borgerliga och kapitalistiska vägar. Men å andra sidan är – såsom vi utförligt uppvisat – denna orientering den enda rimliga med hänsyn till Rysslands samhällshistoriska utvecklingsstadium och ett klasskick, där arbetarklassen är en försvinnande liten minoritet och den väldiga bondemassan ger landet dess förhärskande typ.

Stalin har därför förnuftigtvis *rätt* gent emot Trotskij. Han har *rätt* när han avvecklar det kommunistiska experimentet.” (Ur ledare av Arthur Engberg i *SocD* 24/12 1927 med titeln ”Ett avslutat skede”)

Stalin som realist

Samma dag (24/12 1927) återgavs en ledare ur den tyska socialdemokratins tidning *Vorwärts*, som bl. a. fastslog:

”på kongressen var det icke någon trotskistisk ’avvikelse’ som likviderades, utan det som likviderades var gammalbolsjevismen själv, oktoberledningen och *oktoberillusionen*. Den verkliga innebörden i likvideringen av den vänsterkommunistiska oppositionen är det fulla beträdandet av den väg som leder rakt in i *den bolsjevikiska diktaturens utveckling i borgerlig riktning*. [...] Oppositionens likvidering kommer att påskynda den borgerliga omvandlingsprocessen i riktning mot *en bonapartistisk eller fascistisk omvälvning*.”

Den tyskspråkiga socialdemokratiska tidningen *Der Sozialdemokrat* i Tjeckoslovakien skrev följande efter oppositionens utslutning:

”Den historiska betydelsen av den på 15:de partikongressen beslutna utrensningen av Trotskij-oppositionen är att se i likvideringen av en stor del av oktoberledarna och oktoberillusionerna och i öppnandet av vägen till den obegränsade borgerliga bonapartistiska omvandlingen av den bolsjevikiska diktaturen. På den nyss hållna partikongressen bars icke blott Trotskij-oppositionen utan även den utopistiska gammalbolsjevismen till graven.” (”Pressröster”, *SocD* 31/12 1927)

Den tyska socialdemokratins huvudorgan *Vorwärts* drog slusatsen att: ”Det är bara *vänsterkommunismen* som ännu tror på det gamla kommunistiska programmet.” (”Pressröster”, *SocD* 3/1 1928)

I samband med att man återgav uttalanden från tyska oppositionstidningar, gjorde *SocD* följande markering:

”Vi förmoda att Stalin tar kommunisternas vrede med lugn. Han har haft starka och sakliga skäl för sitt beslut att vräka kommunismen över bord och ta den ryska verkligheten sådan den är. Trotskij's fantastiska tro på möjligheten att skapa ett kommunistiskt samhälle i våra dagars Ryssland måste slås ned, därest Ryssland skulle kunna leva. Och Stalin tvekade därför icke att slå ned den. Det är ju klart att detta hänsynslösa handlingssätt skulle ådraga honom alla övertygade kommunisters raseri. Och det är klart, att i utlandet, där ingen statsmakt står till Stalins förfogande i och för oppositionens knäckande, detta raseri skulle ta sig uttryck i startandet av en kommunistisk rörelse, som vägrade bränna de gudar man tillbett och tillbedja de gudar man bränt. Det är lustigt nog bara i Sverge Stalin lyckats undgå opposition. Hans brytning med kommunismens grundsatser och hans övergång till en principiellt borgerlig och kapitalistisk politik har rönt hr Kilboms *uttryckliga gillande*. Vi klandra icke hr Kilbom för detta. Tvärtom. Det visar, att även han äntligen fattat, att de historiska och faktiska förutsättningarna saknas för kommunismens förverkligande i Ryssland.” (”Pressröster”, *SocD* 5/1 1928)

I samband med att *SocD* (10/1 1928) publicerade nyhetstelegram om Trotskij's deportation, publicerades en kommentar från tidningen, som bl. a. innehöll följande:

”Det är en värtalig bekräftelse på riktigheten i den uppfattning Soc.-D. hävdar, nämligen att Stalin icke drar sig för att som förbrytare mot den ryska staten betrakta de män som vågat förfäktat kommunismens och leninismens grundsatser mot den nu härskande klickens försök att avveckla det kommunistiska experimentet. Trotskij har i sin fanatiska tro på kommunismens möjlighet i Ryssland helt naturligt protesterat mot Stalins borgerligt och kapitalistiskt orienterade politik. Han har krävt att diktaturen skall bevaras i arbetarnas hand, att borgardömet och storbönderna skola krossas, att Lenins vägran att betala tsardömets skulder till det kapitalistiska utlandet skall respekteras och att bolsjevismens äkta och oförfälskade program skall genomföras. Mot detta krav har Stalin åberopat den hårda nödvändigheten att kompromissa med kapitalismen, ta verkligheten sådan den är och anpassa sig efter böndernas, d. v. s. den största samhällsklassens behov. Trotskij har krossats. Med honom förvisas kommunismen till Sibirien. Hans förtvivlade strid för att rädda den bolsjevikiska revolutionen och hindra makten att glida ur arbetarnas hand och över i borgarnas har lyktat med ett fruktansvärt nederlag. Han kämpade mot historiens egen nödvändiga utvecklingsgång och stupade som den ryska kommunismens siste mohikan. Man kan beundra hans tro och idealism, men man nödgas ju säga sig, att den nyktra verklighets-

människan Stalin har rätt. Ty Trotskijs dröm om att förvandla det nuvarande Ryssland till ett kommunistiskt samhälle är endast en dröm.

Stalins uppfattning, att kommunismen måste vräkas över bord, därest Ryssland skall leva, vilar på verklighetens fasta underlag. För våra hemmabolsjeviker bör det emellertid vara en fruktansvärd läxa, när de nu stå inför det faktum, att de män som vägrat avsvärja sin tro på Lenins lära, förvisas till Sibirien för att med elände och död sona sin dristighet.”

Även den mörkblåa *Aftonbladet* uttryckte sin förtjusning över byråkraternas seger:

”Inte förty bör avseende fästas vid att till de för snart sagt himlens alla vindar skingrade oppositionsledarna höra åtskilliga notoriska extremister, vilka ända sedan 1917 med liv och själ hängett sig åt omstörtningssraseriet, både inom och utom Ryssland. Bland de exkommunicerade befinna sig sålunda Sinovjev, världsrevolutionens store profet, Radek, Kamenev och Rakovskij, som höll på att skaffa Ryssland en generell bannlysningsbulla från Paris. Att dessa herrar försättas ur funktion innebär i alla händelser ökade möjligheter till åtminstone tillfälligt samarbete mellan de nuvarande styresmännen och det borgerliga elementet i landet – bland den senare inte minst bondeklassen, som på senare tider visat en allt större tendens till obstruktion mot den rena kommunistiska läran.” (”Pressröster”, *SocD* 13/1 1928)

Den engelska högern för Stalin

I ”Pressröster” i *SocD* 29/1 1928 noteras två betydelsefulla borgerliga tidningars ståndpunkt i frågan om kampen mellan Vänsteroppositionen och den av Stalin anförda byråkratiska apparaten. ”Den engelska högern”, skriver tidningen, ”är belåten med Stalins seger över kommunisterna.” Ett citat anförs ur ”den imperialistiska och storkapitalistiska tidningen *Observer*”, som skriver att ”tio år efter Leninismens förskräckliga inbrott i Ryssland har den väldiga teorin om världsrevolutionen fått ett slut.” *Observer* ansågs stå den brittiske premiärministern Chamberlain nära och dess bedömning av ”Trotskij-riktningens krossande” var att den också innebar ”krossandet av den engelskfientliga renlärliga kommunismen och att det nu bör bli lättare att återknyta förbindelserna mellan Ryssland och England”. Tidningen hoppades att Stalin, i enlighet med sin politiska inriktning, skulle avstå från revolutionär propaganda i de brittiska kolonierna.

Den tidigare italienska utrikesministern Sforza uttryckte sig i *Journal de Genève* på följande sätt, enligt *SocD*:

”Det förefaller icke troligt efter den sista tidens strider och de konsekvenser dessa fått, att hr Trotskij och hans renlärliga anhang kunna komma så värst snart tillbaka till Kreml från sin landsflykt. Men skulle, mot all förmodan, de röda arméernas forne chef lyckas komma till makten igen, så skulle han snart få erfara det ödesdigra faktum att ur den ryska bondemassans djup stiger långsamt upp ett slags bourgeoisi, som slutligen liknar de västerländska bourgeoiserna. De renlärliga kommunisterna av Trotskijs skola kunde ju försöka tillintetgöra de nya privata industrianläggningar, som håller på att uppstå. Men de skulle icke kunna ändra sinnelaget och viljeriktningen hos bönderna, som dock utgöra 90 proc. av Rysslands befolkning.”

Den svenska socialdemokratins skadeglädje över splittringen i den kommunistiska rörelsen, och alldeles särskilt över de svårigheter som därmed uppstod för det svenska kommunistpartiet, under ledning av Karl Kilbom, tycks ha varit den viktigaste drivkraften bakom deras omfattande bevakning och översättning av dokument från kontinentala oppositionstidningar.

Men *SocD* kunde dock inte avhålla sig från att instämma i Sforzas bedömning och kommenterade hans uttalande med att: ”Iakttagelsen är alldeles riktig!”

En av de ledande borgerliga tidningarna i Frankrike, *Le Temps*, betraktade oppositionens nederlag som en möjlighet till en öppning:

”Det möte som ägde rum mellan Chamberlain och Litvinov – skall det måne icke bli inledningen till återupptagandet av förbindelserna mellan England och Sovjetunionen, en åtgärd som nu underlättats tack vare utsparkningen av hr Trotskij och hans renlärliga kommunistgrupp ur tredje internationalen?” (”Pressröster”, *SocD* 30/1 1928)

Den franska fascistiska tidningen *Nouveau Siècle*, uttryckte också sin tillfredsställelse över stridens utgång:

”Likvideringen av den gamla kommunismen i Ryssland innebär dödsstöten åt alla de kommunistiska partierna i Europa.”

Socialdemokratisk skadeglädje

I *SocD* 4/2 1928 (”Pressröster”) citeras en artikel av Elof Lindberg i den socialdemokratiska *Västerbottens Folkblad* som på tydligast möjliga sätt formulerar den socialdemokratiska ståndpunkten:

”För en socialdemokrat är det ett nöje att bevittna den ryska kommunismens vaknande självbesinning. Det är nämligen inte tu tal om att Stalins kurs ur socialdemokratisk synpunkt är långt mera tilltalande än den Trotskij företrätt. Om den sistnämnde fått härska skulle detta komma att betyda en fortsatt hänsynslös propaganda för den västeuropeiska arbetarrörelsens bolsjevisering. För Stalin är det viktigare att bygga upp Ryssland än att riva ned Västeuropa, och efter den linjen lägges nu den politiska kursen. [...] Ryssland mår helt säkert bäst av att Stalin håller i tömmarna. Denna mening torde vara ganska allmän både på socialdemokratiskt och borgerligt håll i Västeuropa.”

Stalins seger inger Kerenskij förhoppningar

En av de ledande borgerliga svenska tidningarna, *Stockholms-Tidningen*, intervjuade Alexander Kerenskij, premiärminister i den sista borgerliga regeringen före revolutionen. Intervjun återgavs också i *SocD* (24/11 1927) och Kerenskij hade bl.a. följande att säga tio år efter sitt eget nederlag: ”Kommunistpartiet i dess klassiska gestalt existerar icke mera.”

För Kerenskij är det självklart att befolkningen föredrar Stalin framför Trotskij:

”Den nuvarande regeringens styrka är, att folket föredrager den framför Trotskij och hans kamrater. Stalins regemente är långt ifrån glänsande, men av två onda ting föredrager man det minst onda.”

Enligt Kerenskij är Stalins regim tvingad att slå in på demokratiseringens väg:

”Alla de ytterligtgående och ortodoxa kommunisterna drivas efter hand över i Trotskij läger, och Stalins regering torde under den kommande tiden undan för undan bli demokratiserad, i det den torde bli nödsakad söka stöd utanför partiet.”

Kerenskij betecknar situationen i Sovjetunionen mot slutet av 1927 som en ”övergångstid”. Den epok som inleddes med Oktoberrevolutionen 1917 måste, enligt Kerenskij, i stort sett anses vara ”avslutad”.

Det framgår ganska klart av intervjun att Kerenskij önskescenario består av en kombination av militärt ingripande och fredlig förändring i borgerlig riktning:

” – Det är naturligtvis icke uteslutet att man, när tiden är mogen, byter regering med hjälp av en lokal statskupp i Moskva, som antagligen kommer att utföras av en del av armén och tjänstemännen, men en fullkomligt fredlig förändring av regeringen, så att den upptager icke-kommunistiska element och efter hand blir helt okommunistisk, är heller icke osannolik.”

Hur förändringen, dvs. kontrarevolutionen, genomförs är i och för sig oväsentligt för Kerenskij. Det enda som är viktigt för honom är: ”att Lenins klassiska kommunistparti icke längre existerar och att Ryssland har börjat vakna och röra på sig.”